

LÁSZLÓ TAMÁS¹

A válsághelyzetek hosszú távú hatásai

Rezilienciaélmény Magyarországon 2021 és 2025 között

Absztrakt

A reziliencia (rugalmas ellenálló képesség / rugalmas alkalmazkodóképesség) az elmúlt évtizedekben nemcsak az ökológiai gondolkodás vagy a pszichológia, de a társadalomtudományok területén is fontos fogalmává vált a válságokkal való egyéni és kollektív megküzdést vizsgáló kutatásoknak. A Századvég megkérdéztetési módszerek segítségével 2021-ben kezdte mérni a magyar társadalom (szubjektív, egy adott időpontban megfigyelhető) rezilienciaélményét, amely – epistemológiai karakterét tekintve – lényegileg különbözik a reziliencia jelenségétől (mint legalább három stációt magában foglaló, objektív eseménytől). A 2022-ben bevezetett fogalmi differenciálás alapján a rezilienciaélmény – ahogy azt jelen tanulmányban megragadjuk – a megkérdéztetett egyének önmaguk cselekvőképességéről és nehézségekkel való megküzdési képességéről alkotott észleléseiből tevődik össze. A 2021 és 2025 közötti időszakban kirajzolódó fő trend azt mutatja, hogy mindkét komponens – és így a rezilienciaélmény is – visszatükrözi az egymást követő, részben egymást átfedő krízisszituációk (koronavírus-járvány, háborús veszélyhelyzet, makrogazdasági bizonytalanságok) kedvezőtlen, kumulálódó hatását. A kilenc adatfelvétel közül a legutóbbi azonban már jelez bizonyos mértékű javulást a rugalmas alkalmazkodással kapcsolatos tapasztalatokat illetően. A válaszadók önmagukról és a bizonytalansághoz, változáshoz való viszonyukról alkotott képzeiteiben a magyar társadalom nagy csoportjai közötti különbségek is kimutathatók. Jelentősebb eltérések figyelhetők meg az életkori csoportok között. A fiatalabb korosztályok képviselői jellemzően érzékenyebbnek mutatkoznak a változásokra, az elmúlt évek leginkább a harminc évnél fiatalabbak számára

¹ Szenior kutató, Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány Társadalmi Folyamatok és Média Kutatóintézet; doktorjelölt, Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológia Doktori Iskola Interdiszciplináris Társadalomkutatások PhD-program; óraadó oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Szociológiai Intézet.

hoztak nehézségeket. Ugyanakkor a negyvenes éveikben járók helyzete érzékelhetően stabilabb volt a vizsgált időszakban. A rezilienciaélmény ingadozásait tekintve elmondható továbbá, hogy a középfokú végzettséggel nem rendelkezők, valamint a fővárosiak csoportjai rosszabbul viselték a változásokat, míg például a nyugat-dunántúli régióban élők jobb alkalmazkodókészségről számoltak be a 2021 és 2025 között eltelt öt évben.

Kulcsszavak: válság, reziliencia, rezilienciaélmény, ágencia, coping

Bevezető gondolatok: a válság mint lehetőség

„Was mich nicht umbringt, macht mich stärker.”² Nietzsche mondása tömör és velős megfogalmazása az élet nehézségeivel birkózó – mindenkori – ember helyzetének, aki igyekszik előnyt kovácsolni saját megpróbáltatásaiból. Az aforizmát a szenvedésekre való igent mondásként is felfoghatjuk, ami a német filozófusnál az örök visszatérés gondolatának egyik alappillére: Nietzsche eszményi embere vállalja az őt érő nehézségeket, sőt, utólag akarja is azokat, nemcsak azért, mert az absztrakt módon, időtlenként elgondolt lét és a végtelenül ismétlődő megtapasztalás súlya nyomja a vállát, hanem mert így őrizheti meg saját élete irányításának képességét. Ez az „értékek átértékelésének” egy jellegzetesen nietzschei példája. A mondás máig igen közkedvelt: a popkultúrában, a népszerű pszichológiában, valamint az önségítő mémek és az életmódkultúra világában meglepő gyakorisággal találkozhatunk az immár közel másfél százados szentenciával. A *reziliencia* fogalma is felfogható úgy, mint egy korszerű adaptációja annak a kísérletnek, amely a létezés eredendő bizonytalanságaival küzdő ember gondjaira keres megoldást – vagy legalábbis valamiféle biztatást, ellensúlyozandó a szenvedés tapasztalatát. A koronavírus-járvány pandémiává terebélyesedése nyomán nemcsak egyes emberek, hanem a társadalmak sokasága, az emberiség került – egyszerre – olyan kihívás elé, amely az alkalmazkodás kényszerét jelenvalósággá tette, a távolabbi jövő homályos fenyegetéseit mintegy beemelve a mindennapok valóságába.³

A rugalmas alkalmazkodás nem értelmezhető a *válság* fogalma nélkül, a reziliencia előfeltétele a (korábbi) rend megbomlása – az egyéni ember élete, de még a történelem is leírható ilyen változások sorozataként, dialektikus működésként.⁴ Aligha képzelhető el olyan kultúra, melyben az átalakulások állandósága, a keletke-

² Nietzsche 2009. „Az élet hadiskolájából. – Ami nem öl meg, erősebbé tesz.” – Kiemelés az eredetiben. Nietzsche 2010, 8.

³ Csepeli 2020. Hidas Zoltán – a napjaink kultúráját általánosabban is átható „válsághabitushoz” kapcsolódóan – kifejti: „A krónikus válságállapot az alapokról való elgondolkodás lehetősége: olyan »liminális« helyzet, amelyből talán csak más világviszonyba való átlépés vezet ki.” Hidas (kézirat, megjelenés alatt).

⁴ Vö. Hegel 1966; Marx–Engels 2000.

zés és az elmúlás kérdései ne játszanának központi szerepet, amelynek tagjait a látható valóság tűnékenysége ne ingerelné szemlélődő vagy tevékeny értelmezésre. Ugyanakkor azoknak a – társadalomkritikai élel megfogalmazódó – véleményeknek is meglehet a maguk igazsága, amelyek arra igyekeznek felhívni a figyelmet, hogy korunkban különösen nagy „éhség” mutatkozik a biztonságunkat fenyegető, és a kockázatokat,⁵ a bizonytalanságot, a fenyegetettséget kezelhetőként felmutatni képes diskurzusok⁶ iránt. Peter Sloterdijk szerint korunk politikai nagytestei, a társadalmak „önmagukat stresszelő, permanensen előretaló gondrendszerek. [...] Egy többé vagy kevésbé intenzív stressz-témaáramlás gondoskodik a tudatok szinkronizációjáról, ily módon biztosítva, hogy a mindenkori népesség napról napra egy önmagát regeneráló gond- és izgalmi közösségként integrálódjon.”⁷ Ebben az irritációs áramlásban a modern információs médiumok funkciója nélkülözhetetlen: szerepük, hogy szüntelenül új felháborodási, irigykedési és gőgösségi javaslatokkal szolgáljanak a kollektívumnak⁸ – a tömegnek.⁹ Az ilyen típusú kihívásokra, vagy akár a világra („külvilágra”) elsősorban mint lehetséges válságok forrására tekintő habitus magától értetődő természetességgel hozza létre és használja a rezilienciához hasonló fogalmakat mint a megküzdés alakzatait.¹⁰

A krízisszituációk – az emberi élet és a társadalom egésze számára egyaránt – nem egyszerűen az összeomlás veszélyével járnak, de a megújulás, az innováció lehetőségét is magukban rejtik. Fokasz Nikosz még a koronavírus-járvány által bevezetett válságok sorát megelőzően, a 2008-ban kirobbant világgazdasági krízis utáni fellélegzés időszakában tette közzé esszéjét, melyben azt vizsgálta, hogy a legkülönfélébb *társadalmi újításoknak* milyen szükséges feltételei határozhatók meg. A természettudományi és társadalomtörténeti példák alapján megfogalmazott következtetések lényege úgy foglalható össze, hogy elképzelhető ugyan lassú és fokozatos fejlődés, de a nagy léptékű, kreatív újítások első előfeltétele általában valamilyen dezintegrációval együtt járó instabilitás (válság), és az általa szült kényszerhelyzet. A felfordulás azonban még nem garancia a sikerre (és korántsem veszélytelen), ahogyan az adott rendszer túlélésén, pusztá fennmaradásán felüli „fejlődés” maga is igencsak kérdéses, nézőpontfüggő fogalom. A komplex rendszerek esetében a folyamatok különösen bonyolultak, a változások iránya a helyzet

⁵ Beck 2003.

⁶ Bourbeau–Vuori 2015; Buzan–Wæver–de Wilde 1998; Máté-Tóth–Szilárdi 2022.

⁷ Sloterdijk 2024, 12–13.

⁸ Uo. 13.

⁹ A kultúra számos szféráját átható válság jelenségéről nehéz, valószínűleg lehetetlen eldönteni, hogy mennyiben tekinthető emberi – antropológiai – állandónak, illetve társadalom- vagy korszakspecifikusnak. A 20. századi modernitás tömegtársadalmaira mindenesetre kétségtelenül igaz, hogy az e tárgykörben íródott munkák sokaságát termelték ki – lásd például Spengler (1994), Hamvas (2022) vagy Sorokin (1956) nagy hatású írásait.

¹⁰ Hidas (kézirat, megjelenés alatt).

instabilitásának növekedésével egyre kiszámíthatatlanabb.¹¹ Még ha biztos tudással kecsegtető előrejelzések nem is készíthetők – sőt, még a hatásmechanizmusok részletei sem tárhatók fel kellő pontossággal –, a folyamatok lényegének megértésében, megragadásában fontos szemléleti eszközt jelent a társadalmi dinamikák elemzése során a szociológia klasszikus kettősségének, a struktúrának és a cselekvőnek együttes, elméleti szempontból kiegyensúlyozott figyelembevételének.¹² A reziliencia központi fogalma, valamint a koronavírus-járvány által bevezetett, nehézségekkel és fenyegetettséggel teli, többéves időszak ehhez lényeges elméleti és tárgyi szempontokat vet fel, új megvilágításba helyezve a társadalmi változásokkal kapcsolatos klasszikus kérdéseket.

Szakirodalmi áttekintés

Cselekvés és megküzdés egyéni és kollektív nézőpontból

A krízishelyzetek kezelésének irodalma nem korlátozódik a szigorú értelemben vett szaktudományos írásművekre. A téma természetesen azon területeken tűnik a legnépszerűbbnek, ahol reális esély van az adott szintű cselekvők döntéseinek megváltoztatására, de legalábbis ahol ez kitüntetett célként, „funkcióként” van jelen. Ilyenek a segítő jellegű szakmák, legyenek azok döntően inkább pszichológiai vagy akár vallásos megközelítésűek.¹³ A különféle diszciplínák eredményeit népszerű formában teszik közzé a tudományos ismeretterjesztő jellegű könyvek is, hatásosan megragadva az olvasóközönség azon részének figyelmét, amely világnk különleges állapotainak megismerését illetően nem elégszik meg az egyéni nézőponttal. Magyarországon is népszerűek például Jared Diamond írásai, akinek 2020-ban jelent meg először magyar nyelven *Zűrzavar – Hogyan kezelik a nemzetek a válságot és a változást?* című könyve.¹⁴ Ebben a szerző – aki eredetileg földrajzprofesszor – a nemzeti szintű, történelmi és aktuális kríziseket esettanulmányok formájában tárgyalja, és mindeközben igyekszik a válságokkal való megküzdési folyamatot a sikeresség/sikertelenség dichotómiája mentén elrendezni, egyúttal pedig azonosítani a kimenetelt befolyásoló tényezőket. Az ehhez választott módszertan legalábbis fenntartásokkal kezelendő, amennyiben Diamond az egyéni szintű, személyes krízisek értelmezéséhez összeválogatott listát igyekszik többé-kevésbé „átvinni” a társadalmi elemzés szintjére – ennek ellenére sok olyan tényezőt láthatunk

¹¹ Fokasz 2010.

¹² A szociológia egy viszonylag új kísérlete a struktúra és a cselekvő elsődlegessége közötti – vagy-vagy típusú – vita meghaladására Margaret S. Archer (1995) nevéhez köthető, aki a társadalmi változások elemzéséhez egy dinamikus modellt dolgozott ki.

¹³ A pszichológiai és lelkiségi perspektívák nem feltétlenül különülnek el élesen. Egy példa erre Guido Kreppold *A válságok – életünk fordulópontjai* című könyve. Kreppold 2019, 6.

¹⁴ Diamond 2020.

visszaköszönni, amely a legkülönbélebb elméleti háttérű kutatási jelentésekben vagy ajánlásokban egyaránt szerepel. Kiemelhetjük egyrészt a válság felismerését – mint az esemény olyan percepcióját, amely kifejezetten az emberi értelemhez kötődik (és még makroszinten is végső soron az egyéni cselekvőkre támaszkodik). Másrészt – talán némiképp eltérő megfogalmazásban, vagy más hangsúlyokkal, de – több olyan tényezőt észrevehetünk, amelyeket saját kutatásaink keretei között, mint a reziliencia valamely meghatározó aspektusát, vagy legalábbis mint rezilienciaszabályozót, tárgyalunk.¹⁵ Utóbbinak példaként tekinthetünk az ágenciára (amely ugyan nem azonos a Diamond által leírt személyes felelősség elfogadásával vagy az énerővel, de azokkal rokonítható) és a copingra (elsősorban a korábbi személyes krízisek tapasztalataira vonatkozó tétellel párhuzamba állítva). Harmadrészt a legfontosabb tényezők felsorolásában külön is szerepel olyan elem, melyet a rezilienciával (rugalmas személyiség / helyzetspecifikus, országos szintű rugalmasság) azonosíthatunk.

„Mindennapi életünk és történelmünk tele van válsághelyzetekkel. Állandó kihívás, amivel szembe kell néznünk, hogy miképpen éljük túl ezeket a válsághelyzeteket. A magánélet válságait éppúgy, mint a történelem azon fordulatait, amelyek a vesztesek szerepével fenyegetnek bennünket.”¹⁶ Így kezdik *Túlélési stratégiák – Társadalmi adaptációs módok* című kötetük előszavát a szerzők, Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor. Elemzéseik során sokféle forrásra támaszkodtak, többek között empirikus, megkérdézésen alapuló felmérésre is – ez ebben az esetben kvalitatív interjútechnikát jelentett. 1994 és 2002 között összesen mintegy százhatvan interjú és esettanulmányt rögzítettek a kutatók, és rendkívüli részletességgel elemezték azokat, az értelmezésbe bevonva a legkülönbélebb elméleti hagyományokat. A szakirodalmi áttekintés keretei között itt most csak arra térünk ki, hogy milyen különféle, az egyének számára válsághelyzetekben rendelkezésre álló megoldási módokat azonosítottak a szerzők – ebből szám szerint huszonötöt gyűjtöttek össze.¹⁷ Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor hangsúlyozzák, bár eredményeik is megmutatták, hogy sok megküzdést segítő technika egyéni vonatkozású, jó néhányról kiderült az is, hogy nem függetleníthető a társadalomtól, a társadalmi

¹⁵ A reziliencia, rezilienciaélmény és rezilienciaszabályozó fogalmak differenciálásának szükségességét először 2022-ben vetették fel. Bővebben lásd: László 2022a, b.

¹⁶ Kapitány–Kapitány 2007, 7. A nem a reziliencia fogalmára szabott kutatásnál is rögtön észrevehetjük a mikro- és makroperspektíva kettősségét, párhuzamosságát, sőt, megjelenik a rangsoroláshoz kapcsolódó szempont is – a válságok sokkhatása alatt ritkán bukkan elő explicit módon, de talán lényeges, hogy sok esetben nem maga a túlélés forog kockán, hanem az, hogy a „vesztesek” vagy a „győztesek” táborába fogunk-e tartozni.

¹⁷ A környezet segítése; tradíciók erejére való támaszkodás; ártértelezés; az egyéni határok kitérítése, a legtágabb értelemben vett közösség; védettségbe vetett hit; saját erőbe vetett hit; alapszabványokra, alapértékekre való támaszkodás; stabil alapok; optimizmus; „az életnek folytatódnia kell”; előzetes felkészülés; több lábon állás; óvatosság; megfelelő időstratégiák; eltökéltség és kitartás; egzisztenciális függetlenedés, az autonómia megteremtése; szabad akarat; fiziológiai tartalékok; mások érdekében kifejtett aktivitás; új ismeretek, készségek megtanulása; szerepváltás; kilépés a helyzetből; teljes újrakezdés; a kommunikációs mód megváltoztatása; értékek átrendeződése. Uo.

viszonyoktól. A feltárt megoldási módok továbbá nem egyszerűen védekezési módok, hanem önfenntartási technikák is – vagyis nemcsak kedvezőtlen, de kedvező változások során is alkalmazhatók. Továbbá elsősorban talán a védekező alapállás lehet szembeötlő, de érdemes rámutatni arra is, hogy a felsorolt megoldási „stratégiák” lényeges jellemzője a dinamizmus – és az, hogy a kulturális tudás az egyéneket is mozgásba hozza.¹⁸

A szerzők egy meglehetősen precíz gondolattal zárják elemzésüknek a válság-szituációk feltárt, lehetséges megoldási módjait bemutató részét. „Valamennyi technikában közös elem az, hogy valami módon *kiterjesztik* (legalábbis megkísérlik kiterjeszteni) az egyén erejét, hatókörét (hiszen a válsághelyzeteknek meg az a közös nevezőjük, hogy megkérdőjelezzék az egyén addig kialakított életvitelének folytathatóságát, valamilyen szempontból lehetőségeinek szűkítésével fenyegetnek).”¹⁹ Mindezt továbbgondolva azt mondhatjuk, hogy a reziliencia fogalmától elválaszthatatlan, annak előfeltételeként is felfogható válság lényege – más típusú változásokhoz képest – abban áll, hogy az adott entitás (társadalomtudományi kontextusban leginkább az egyéni cselekvő) lehetőségterét, tág értelemben vett „hatalmi mezőjét” beszűkíti.²⁰ Ezért van az, hogy a krízishelyzetekkel történő – rezilienciaalapú – megbirkózás szükségképpen aktivitással (ha úgy tetszik, reaktivitással) jár, mivel az (ebben az értelemben vett) entitás gyakorlati lehetőségterét csak ténylegesen megvalósult gyakorlatok, cselekvésekké formált döntések révén növelheti (illetve „fejlesztheti” vissza).

A reziliencia fogalmának tudománytörténeti és interdiszciplináris jelentősége

Az elmúlt évtizedekben jelentős átrendeződést figyelhattunk meg a tudományos fogalomalkotás és fogalomhasználat tekintetében. Több tudományterületet érintő tendencia, hogy jellemzően *dinamikus*, *relacionalizált*, *szisztematizált*, *kontextualizált* és *ökologizált* alternatívák jelentek meg, részben felváltva a régebbi, atomisztikus jellegű fogalmakat. A reziliencia megjelenése és – ahogy Békés Vera fogalmaz – járványszerű terjedése is ebbe a trendbe illeszkedik.²¹ A folyamatnak a szociológiában is láthatók messzemenő következményei. A 20. század második felében előretörő rendszerelméleti megközelítések egyik implikációja, hogy „az identitás helyét egyre következetesebben a differencia veszi át”.²² A megváltozott helyzet a korábbiaktól eltérő emberkép kialakulásával is együtt járt: az egyszerű megragadhatóság és az állandóság helyét átvette a bizonytalanság, a szüntelen

¹⁸ Uo. 37–39.

¹⁹ Kiemelés az eredetiben. Uo. 38–39.

²⁰ A hatalom fogalmát itt – Nietzsche (2002) és Foucault (1998) felfogásához közelítve – viszonylag tág értelemben, mint hatni tudást, tényleges hatásgyakorlást használjuk, nem pedig mint birtokolható, pozícióhoz kötött, hierarchiát megalapozó (elvi, illetve tulajdonított) képességet.

²¹ Békés 2002.

²² Hidas 2018, 328.

differenciálódás pedig „használatlaná teszi a személyek és társadalmak önké-
pének megfestésére használt jól bevált ipari társadalmi történeteket”.²³

Miközben a reziliencia a szórványos kritikák²⁴ ellenére is egyértelműen pozitív
túlsúlyú fogalomként foglalta el helyét a tudományos, a közéleti és az életmód
tematikájú diskurzusokban,²⁵ gyakran elfelejtődik, hogy eleve a *válság* kontex-
tusában válik értelmezhetővé.²⁶ Egyik fő aspektusa – amelyet rugalmas ellenálló
képességként azonosíthatunk – eredendően védekező alapállást fejez ki, a bizton-
ság alapértéke köré szerveződik.²⁷ A másik (rugalmas alkalmazkodókészség) pedig
hiába kötődik eleve a dinamikához, alapjában véve mégis reaktív jellegű – a körülmé-
nyekhez való alkalmazkodás szabadsága szükségszerűen korlátozott szabadság.

Végül, de nem utolsósorban a reziliencia interdiszciplináris jelentőségéhez kap-
csolódóan érdemes még egyszer hangsúlyozni, hogy két terület érdemi módon ha-
tározza meg a fogalom használatához járulékosan tapadó konnotációkat. Egyrészt
az ökológiai rendszerekre szabott szemlélet hatását fedezhetjük föl azokban a típu-
sú magyarázatokban, ahol a reziliencia folyamatát egyfajta mechanizmusként írják
le, amelyben az embernek, az egyéni cselekvőnek vajmi kevés önállóság, kreatív
tér jut. Másrészt a korszerű pszichológiai iskolák lenyomata látható az olyan típusú
leírásokban, amelyek során a rezilienciát egyoldalúan, a legnehezebb akadályo-
kon is átsegítő, „birtokolható” és fejleszhető – döntően egyéni – képességként
látatják. Egy társadalomtudományi, a *szociológia* hagyományaira támaszkodó
megközelítésnek a fentiekkel szemben lényeges eleme kell, hogy legyen nemcsak
az ágencia fontosságának hangsúlyozása, de annak figyelembevétele is, hogy
bizonyos típusú krízisek esetében a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodás
szorosan kapcsolódik a társas viszonyok minőségéhez.²⁸

²³ Kollár–Kollár 2017, 36.

²⁴ A neoliberalizmus kritikájaként megjelenő értelmezés szerint a reziliencia fogalmát saját felelősségük elhárít-
ására használó politikai aktorok tevékenysége nyomán a reziliencia fogalma voltaképpen szembekerül a biz-
tonsággal. Chandler–Reid 2016.

²⁵ A segítő és önssegítő irányú alkalmazások területén jellemző, hogy összegyűjtik a rezilienciához szükséges-
nek tartott különféle tényezőket, elemeket, faktorokat. Egy írásterápiás célú honlapon például hét faktort
sorolnak fel: „optimizmus, elfogadás, megoldásorientáltság, jövőformálás, kapcsolatok kezelése, felelősség
vállalása, önszabályozás”. Székely 2015, 21.

²⁶ Hidas (kézirat, megjelenés alatt).

²⁷ A szekuritizációs elméletek – kritikai éllel – egy párhuzamos tendenciára hívják fel a figyelmet. Eszerint a
politikai kommunikáció során a különféle ágensek valós és nem valós veszélyeket neveznek meg, azokat
adott esetben felnagyítják, a kapcsolódó narratívájukat pedig úgy keretezik, hogy a megoldást jelentő, „biz-
tonságosító” szereplő pozícióját foglalhassák el. Máté-Tóth–Szilárdi 2022.

²⁸ Részben ez a cél lebegett a szemünk előtt, amikor a doktori kutatás keretei között – több lépcsőben – ki-
dolgoztuk az úgynevezett Rezilienciaélmény-indexet, melynek kérdéssora a Századvég által készített több
kutatásban is helyet kapott. A korai változatokban azonban a társas interakciók és az időbeliség szempontjai
még nem kaptak kiemelt figyelmet.

A szociológiai rezilienciakutatás fogalomhasználatának alapvonalai

A 2022-ben megjelent, *Közelítések a reziliencia fogalmához és méréséhez a narrativitás kontextusában* című tanulmányunk zárásaként fogalmaztuk meg először, hogy „az empirikus társadalomkutatás gyakorlatában [...] közvetlen megkérdézés által, áttételes módon a kutató számára is hozzáférhető [...] tapasztalatot” – azaz a rezilienciaélményt – mint „[...] megelésszerű, szükségszerűen (inter)szubjektív (és eképpen relatív)” tapasztalatot érdemes külön kezelni a reziliencia fogalmától.²⁹ A vonatkozó szakirodalom vagy – többnyire – figyelmen kívül hagyja a fentebbi distinkció elmulasztásából adódó értelmezési problémákat, vagy (elméleti alapon) a reziliencia különféle meghatározásai révén igyekszik valamilyen módon kezelni azokat. Egy utóbbit példázó kísérlet Philippe Bourbeau nevéhez fűződik, aki azonban egyszerűen „1-es” és „2-es” számú rezilienciaként tárgyalja egyfelől a pozitív alkalmazkodást (mint az egyén képességét a pozitív „visszapattanásra”), másfelől pedig a pozitív alkalmazkodási folyamatot (ahol az alkalmazkodás dinamikus folyamata áll a meghatározás középpontjában). Hogyha saját reziliencia- és rezilienciaélmény-fogalmunkat meg akarjuk feleltetni ezeknek, akkor a rezilienciát inkább a Bourbeau által 2-es számmal jelölt rezilienciával állíthatjuk párhuzamba – ahol a rugalmas alkalmazkodás egy folyamatként áll előttünk. Ezt az analógiát folytatva, az úgynevezett 1-es számú – bourbeau-i – rezilienciameghatározás megnevezésére alkalmasabbnak látjuk a rezilienciaélmény kifejezés használatát (mivel az fakadhat egy statikus jellegű, szubjektív észlelésből, értékelésből is, adott egyén képességeinek leírásával kapcsolatban).³⁰

A reziliencia és a rezilienciaélmény fogalompárját illetően tehát az explicit megkülönböztetést részesítjük előnyben, mivel a reziliencia – az elméleti háttér és a jelentés alapján – abban az értelemben egyértelműen *dinamikus fogalomnak* tekinthető, hogy szigorúan véve kizárólag longitudinális elemzésekkel, legbiztosabban pedig folyamatos megfigyeléssel lehetne pontos állításokat tenni egy entitás rezilienciájára vonatkozóan. Ez az alapvető időbeliség – bizonyos fokú módszertani kompromisszumok mellett – leképezhető, modellezhető keresztmetszeti, megkérdézésen alapuló kutatások során,³¹ de ebben az esetben is teljesen másként értelmezhető, mint egy, az időbeliséget figyelmen kívül hagyó, tulajdonságra (vagy másként szólva képességre) való rákérdés.³² Kutatásunkban ez utóbbi, a válaszadói szubjektív önértékeléshez – nem válságspecifikusan, hanem inkább általános jelleggel – hozzákötött komplex, tulajdonított „vonást” tekintjük

²⁹ László 2022a.

³⁰ Bourbeau 2013; Székely 2015.

³¹ Szándékaink szerint ilyenek tekinthető az egyes írásainkban „elemzési kategóriaként” tárgyalt reziliencia. Bővebben lásd: Hannos–László (kézirat, megjelenés alatt); László–Gyorgyovich 2024.

³² Vagy akár önmagukban statikus állapotok kizárólag külső nézőpontból történő összehasonlítása. A reziliencia empirikus vizsgálatának néhány alternatív irányát egy korábbi tanulmányban példákkel is illusztráltuk. László 2024.

rezilienciaélménynek. Fontos kiemelni, hogy ezzel szemben a (válságspecifikus) elemzési kategóriaként kezelt rezilienciára – bár azt a megkérdezésen alapuló, szociológiai módszertannal dolgozó kutatások során rendszerint ugyanúgy szubjektív közlésekre alapozzuk – nem az egyén intrinzikus sajátosságaként, hanem extrinzikus „esetlegességként”, az események kombinációjának (válság, kizökkenés, helyreállítás) bekövetkezéseként tekintünk, és így a folyamat „résztörténéseire” az adatfelvétel során külön-külön kérdezzük rá.

A reziliencia és a rezilienciaélmény fogalmai mellett bevezettünk egy további, inkább kiegészítő jellegű, ám módszertani szempontból nagyon is hasznos kifejezést: a *rezilienciaszabályozó* fogalmát. Ezt elsősorban azzal indokolhatjuk, hogy a megkérdezésen alapuló rezilienciautatók során – különösképpen pedig azon vizsgálatok esetében, ahol a rezilienciára mint képességre tekintünk (vagyis azon esetekben, amikor a válaszadók rezilienciaélményét mérjük) – jellemzően nem közvetlenül magára a rugalmas ellenálló képességre kérdezzük rá (egy ilyen kutatói döntés aligha volna megfelelő egy kérdőíves felmérésnél), hanem ezt néhány (vagy akár viszonylag sok) indikátor alapján tesszük meg. Ezekről az adott mérőeszközt kidolgozó kutatók – intuícióik, tapasztalataik, előzetes kutatásaik és a vonatkozó szakirodalom alapján – azt feltételezik, hogy a rezilienciát (mint komplex képességet) meghatározzák, illetve számottevő módon támogatják/nehezítik.³³ Elméletileg szinte bármiről (de legalábbis nagyon sok mindenről) el lehetne mondani, hogy bizonyos körülmények között többé vagy kevésbé összefügg a rezilienciával (mint képességgel), tehát ilyen értelemben akár „szabályozónak” is tekinthetnénk – értelemszerűen azonban egy mérőeszközként használandó kérdéssor összeállítása során a kutatók arra törekednek, hogy a leginkább „szignifikáns rezilienciaszabályozókat” szerepeltessék az indikátorok között. Jelen tanulmányban két ilyen elemre támaszkodunk: a cselekvőképesség érzésére (ágenzia) és a megküzdési képességre (coping).³⁴

³³ Több tudományterület képviselői is kidolgoztak hasonló mérőeszközöket. Ilyen például a Connor és Davidson (2003) névvel fémjelzett kérdéssor, vagy az úgynevezett Nemzeti Reziliencia Skála. Kimhi–Eshel 2018.

³⁴ A két fő indikátor kiválasztásának szempontjait részletesebben lásd: Kollár–László 2023.

Kutatásmódszertan

A Századvég Konzorcium kutatásaiban a reziliencia jelensége és fogalma először 2021-ben, a koronavírus-járvánnyal összefüggésben került a figyelem fókuszpontjába. A rezilienciaélmény mérése során eredetileg két fő indikátort (ágencia és coping) használtunk, melyeket négyfokú skála segítségével mértünk.³⁵ A későbbi kutatásokban – 2023-tól – egy érzékenyebb, hétfokú skálát alkalmaztunk, melyek már egy kibővített változószetten lettek lekérdézve.³⁶ Az eredmények feldolgozása során azonban jellemzően nem léptünk túl a keresztmetszeti módon gyűjtött adatok bemutatásán és értelmezésén – jelen tanulmánnyal részben ezt a hiányt kívánjuk pótolni. A 2021 és 2025 között megvalósított, összesen kilenc önálló kutatás alapján készített elemzéssel kapcsolatban érdemes előzetesen megjegyeznünk, hogy az empirikus adatokon keresztül – a rezilienciaélmény általunk alkalmazott megközelítésével összhangban – nem egyetlen válság hatásait vizsgáljuk, és nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a pandémiát további kedvezőtlen események követték, amelyek akár külön krízisekként, de egyazon, elnyújtott társadalmi-gazdasági válság egymást követő „fejezeteiként” is felfoghatók.³⁷ Ezek a nehézségek a mai napig éreztetik hatásukat a régió országaiban, így Magyarországon is.³⁸ Mindezekkel összhangban, elemzésünk közelebbi célja nem egy (vagy több) konkrét válság részletekbe menő vizsgálata, hanem *a magyar társadalom rezilienciaélményében 2021 és 2025 között bekövetkezett ingadozások leírása*, valamint annak feltárása, hogy *egy-egy társadalmi csoportok között milyen eltérések voltak megfigyelhetők a vizsgált időszakban*. A kutatási eredmények alapján következtetni tudunk arra, hogy a halmozódó krízisekkel terhelt időszakban kik tudtak inkább, illetve kevésbé alkalmazkodni a bizonytalan és változó környezeti feltételekhez, gazdasági és társadalmi viszonyokhoz.³⁹

³⁵ A 2021-es nagymintás rezilienciakutatás eredményeiről többek között a *Századvég Riport* sorozat egy korábbi számában is beszámoltunk. Bővebben lásd: uo.

³⁶ A doktori képzés keretei között kidolgozott, és a Századvég kutatásaiban is felhasznált, saját fejlesztésű Rezilienciaélmény-index teljes, húsz tételre épülő változatát 2024-ben egy nemzetközi konferencián is bemutattuk. Györgyovich–László 2024. Magyar nyelven bővebben lásd: László (kézirat, megjelenés alatt).

³⁷ Nem véletlen, hogy a Magyar Szociológiai Társaság 2023. évi vándorgyűlése (éves konferenciája) – találón – a *Válságról válságra* címet kapta. Hegedűs 2023.

³⁸ A társadalmi-politikai elégedetlenség 2024-ben már Európa legtöbb országában meglehetősen nagy mértéket öltött. Kollár–László–Szilágyi 2025.

³⁹ Az összehasonlíthatóság és az értelmezhetőség limitációira az egyes elemzések tárgyalásánál térünk ki részletesebben.

1. táblázat: Az elemzéshez felhasznált adatforrások jellemzői⁴⁰

Az adatfelvétel megvalósításának időszaka	A kérdőíves felmérés jellege, volumene	A változók elemzéséhez rendelkezésre álló mintaméret (fő)	A mérőeszköz alkalmazott változatának sajátosságai ⁴¹
2021. május	lakossági omnibusz	1 007	négyfokú skála ⁴²
2021. július – 2021. augusztus	nagymintás lakossági	20 006	négyfokú skála
2022. január – 2022. március	nagymintás lakossági	20 013	négyfokú skála
2022. december	lakossági omnibusz	1 006	négyfokú skála
2023. május	lakossági omnibusz	1 010	négyfokú skála
2023. nyár – 2023. ősz	nagymintás lakossági	60 123	hétfokú skála
2023. november	lakossági omnibusz	1 000	hétfokú skála ⁴³
2024. július – 2024. november	nagymintás lakossági	15 712	hétfokú skála
2025. július	lakossági omnibusz	1 003	hétfokú skála

Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

⁴⁰ A felhasznált kvantitatív kutatások eredményei – külön-külön, minden esetben – a legfontosabb szociodemográfiai ismérvek alapján reprezentatívnak tekinthetők a magyarországi felnőtt korú népességre. Az egyes adatfelvételek során keletkező kisebb torzulásokat a Központi Statisztikai Hivatal által közölt adatok alapján, súlyozással korrigáltuk.

⁴¹ A kérdés szövege: „Mennyire érzi igaznak vagy sem önmagára a következőket?” Ágencia: „Ura vagyok az életemnek, rajtam múlik, hogyan alakul.” Coping: „A megpróbáltatások ellenére is töretlenül haladok a céljaim felé.” Az alkérdések sorrendjét véletlenszerűen rotáltuk. A négyfokú skála esetében mind a négy érvényes válaszlehetőség nevesítve volt (1 – egyáltalán nem, 2 – inkább nem, 3 – inkább igen, 4 – teljes mértékben), a hétfokú skálánál pedig csak a végpontok lettek szövegesen felcímkézve (1 – egyáltalán nem, 7 – teljes mértékben).

⁴² A rezilienciaélmény méréséhez használt korai változatnál a copingra vonatkozó állítás kismértékben eltért a későbbi mérésekben szerepeltetett megfogalmazástól: „A megpróbáltatások nem törnek meg a lendületet, ami a céljaimhoz visz.”

⁴³ Ebben a kutatásban kizárólag az ágenciára (cselekvőképesség) irányuló alkérdés kapott helyet, így a számításokat nem tudtuk elvégezni a rezilienciaélmény másik fontos komponensére (coping) vonatkozóan.

Kutatási eredmények

A nem válságspecifikus rezilienciaélmény alakulása Magyarországon

A Rezilienciaélmény-index (REI)⁴⁴ kialakításának folyamatában készített többféle változat különbözősége ellenére szerettük volna a lehetőségekhez mérten összehasonlíthatóvá tenni a külön kutatások során rögzített országos adatokat. Ennek érdekében a – kezdeti mérésekre jellemző – négyfokú skálát használó felmérések értékeit hétfokúvá alakítottuk.⁴⁵ Az eredményekből kiolvasható trend két nagyobb részre bontható.⁴⁶ A magyar társadalom általános rezilienciaélménye a koronavírus-járvány lecsengő szakaszában még gyengülni látszott, 2022-ben azonban elkezdődött egy fokozatos helyreállítás. Ez a következő esztendőben azonban megtört, és az egymást követő vizsgálatok eredményei szerint egyértelműen csökkenő tendencia volt megfigyelhető, amely 2024 során érthette el a mélypontot.⁴⁷ A 2025-ös adatfelvétel eredményei már jeleznek egyfajta megkönnyebbülést az egymást követő válságokban tapasztalható kimerülés után.⁴⁸ Elmondható továbbá, hogy az ágencia és a coping értékei többnyire együtt mozogtak a vizsgált időszakban, ami megerősíti, hogy a két indikátor egymáshoz hasonló tartalmú, jelentésű konstruktum mérésére alkalmas.

⁴⁴ A Rezilienciaélmény-index (angolul: Resilience Experience Index, azaz REI) különféle változatainak rövidítésében – újabb közleményeinkben – feltüntetjük az itemek darabszámát, valamint a kialakítás évszámát is. Mivel a mostani összehasonlítás alapja, „közös nevezője” a mérőeszköz korai, mindössze két indikátort (ágencia, coping) tartalmazó, 2021-es verziója (négyfokú skála), ezért jelen tanulmányban a REI-2-2021 rövidítést használjuk (annak ellenére is, hogy a változótranszformációk után az átlagértékek 1 és 7 között vehettek fel értéket).

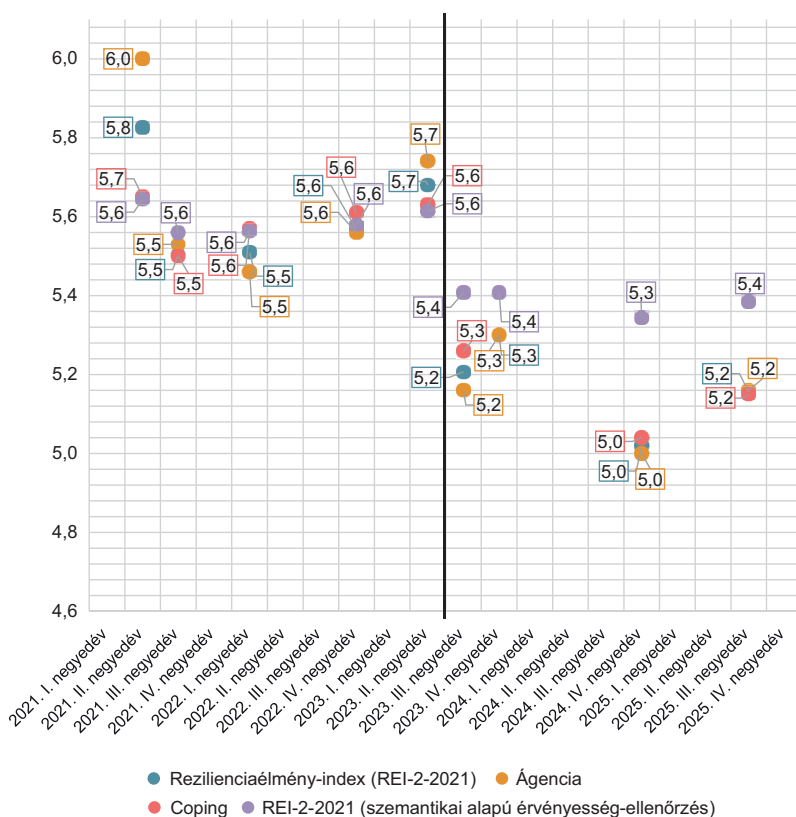
⁴⁵ A négyállású változat 1-es értékét a hétállású változat 1-es értékének feleltettük meg, előbbi 2-es értékét utóbbi 3-as értékének, a 3-ast az 5-ösnek, a 4-est pedig a 7-esnek – így az átlagértékek valamelyest, bizonyos fenntartások mellett összehasonlíthatóvá váltak.

⁴⁶ A skálaváltásból adódóan ez nemcsak a kirajzolódó tendenciák alapján, hanem módszertanilag is indokolt. Azonban a változások irányai – szigorú értelmezés mellett is – jól láthatók, ami egyrészt a 2023 első félévéig (általánosságban gyengülő, később valamelyest visszaerősödő rezilienciaélmény), másrészt a 2023 második félévével kezdődő (általánosságban ismét gyengülő és csak az időszak legvégén erősödő rezilienciaélmény) részzakaszokat illeti.

⁴⁷ Az ennél pontosabb meghatározáshoz nem állnak rendelkezésre kellően rendszeres és gyakori időközönként rögzített adatok.

⁴⁸ Hasonló látható a Századvég (2025) által rendszeresen publikált lakossági konjunktúraindex esetében is. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a rezilienciaélmény tekintetében megmutatókozó visszaesések mintha „késleltetve” követnék a gazdasági folyamatokban érzékelt problémákat. Ez az időbeli csúszás valószínűleg részben az egyéni és kollektív kríziskezelés – ideiglenesen védőfaktort jelentő – hatása, amely az erőforrások kimerülésével a vonatkozó mutatószámok drasztikus zuhanásába csaphat át egy esetlegesen elhúzózó (vagy halmozódó) sokkhatás esetén.

1. ábra: Rezilienciaélmény (ágencia és coping) a magyar társadalomban, 2021 és 2025 között (átlag)⁴⁹

Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

⁴⁹ A skálaváltást vastagított, függőleges vonallal emeltük ki (a későbbi ábrákon ugyanezt nem tesszük meg, mivel azok elsősorban a különféle társadalmi csoportok eltérő tapasztalatainak összehasonlítására szolgálnak). Az értékek „bezuhanását” csak részben magyarázza a négyfokúról a – tapasztalatok árnyalását inkább lehetővé tevő, egyúttal a „középre húzást” is megengedő – hétfokú skálára történő átállás. Az érvényességet szemantikai alapú transzformáció segítségével is ellenőriztük: ebben az esetben a hétfokú skálát alakítottuk át négyfokúvá akképpen, hogy a – szövegesen is címkézett – végpontoknak -1 és 1 értékeket adtunk, a középértéknek 0-t, az attól az „egyáltalán nem” felé eső továbbiaknak pedig a -0,5-ös, míg a középértéktől a „teljes mértékben” válasz felé eső további opcióknak a 0,5-ös értéket feleltettük meg (a négyfokú skála értékeit ezzel összhangban alakítottuk át, értelemszerűen kihagyva a zérust). Az egyazon ábrán való bemutatathatóság érdekében az új értékekhez egységesen hozzáadtunk 5-öt. A 2023 második és harmadik negyedéve közötti csökkenés az ellenőrzést szolgáló transzformáció adatsoránál is megmaradt, ami azt jelzi, hogy a trend csak részben magyarázható módszertani okokkal – vélhetően az ezt megelőző (egy-másfél éves) időszakban a mindennapokban is egyre érzhetőbbé váló infláció hatása is ekkoriban csúcspontot ért ki, a makrogazdasági adatokhoz képest némi késéssel. Vö. Központi Statisztikai Hivatal 2025.

A társadalmi nagcsoportok relatív válságállósága és sebezhetősége

Az elemzéshez felhasznált kilenc adatfelvétel során nagy biztonsággal tudtuk összehasonlíthatóvá tenni a mintavétel szempontjából is kulcsfontosságú szociodemográfiai alapváltozókat, úgymint a *nem*, az életkor, az iskolai végzettség, valamint a lakhely településtípusa és régiója. A nők és férfiak között alig láthatunk különbségeket, válaszaik többnyire együtt mozogtak a vizsgált időszakban. Jelentősebb eltérés egyedül az első adatfelvételi időpontban volt megfigyelhető, ami – a szakirodalommal összhangban (mely elsősorban a stresszterhelés, a pszichés kimerülés és a társas kapcsolatok beszűkülése vonatkozásában állapít meg különbségeket) – arra is utal, hogy a koronavírus miatti járványhelyzet elsősorban a nők számára volt megterhelő.⁵⁰

2. ábra: Rezilienciaélmény a magyar társadalomban, 2021 és 2025 között – nemek (átlag)

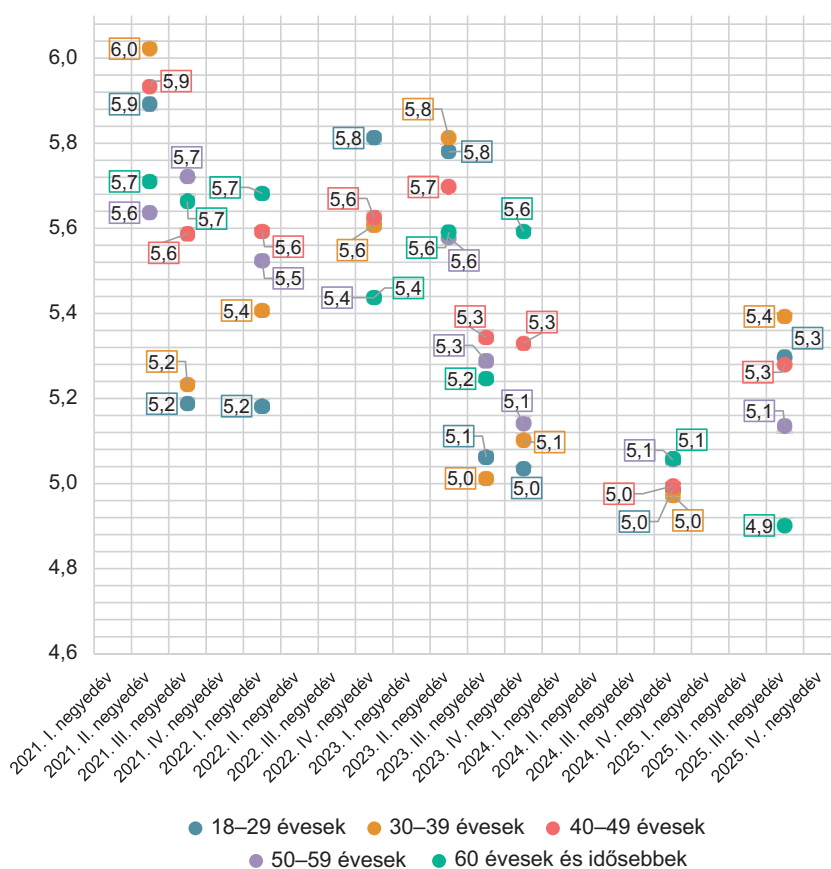

Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

⁵⁰ Albert 2025; Bartal–Lukács J.–László 2022; Kövesdi et al. 2022; Kövesdi–Hadházi–Törő 2022.

Az életkori csoportokat összehasonlítva az látható, hogy a negyven évnél fiatalab-
 bak két kategóriájába tartozók rezilienciaélményének ingadozása számottevően
 nagyobb volt a vizsgált időszakban, mint az ennél idősebbeké. Különösen a fiatal
 felnőttek voltak azok, akik számára a 2021 és 2025 közötti évek sok megpróbál-
 tatással teltek.⁵¹ Relatív a legválóságállóbb és legstabilabb rezilienciatapasztalattal
 jellemezhető életkori csoportként pedig a negyvenes éveikben járókat jelölhetjük
 meg, ami a teljes, ötéves időszakot illeti. Ez vélhetően nagyban köszönhető – a ter-
 mészetes életciklusból is adódó – kiemelkedő erőforrás-ellátottságnak.

3. ábra: Rezilienciaélmény a magyar társadalomban, 2021 és 2025 között –
 életkori csoportok (átlag)

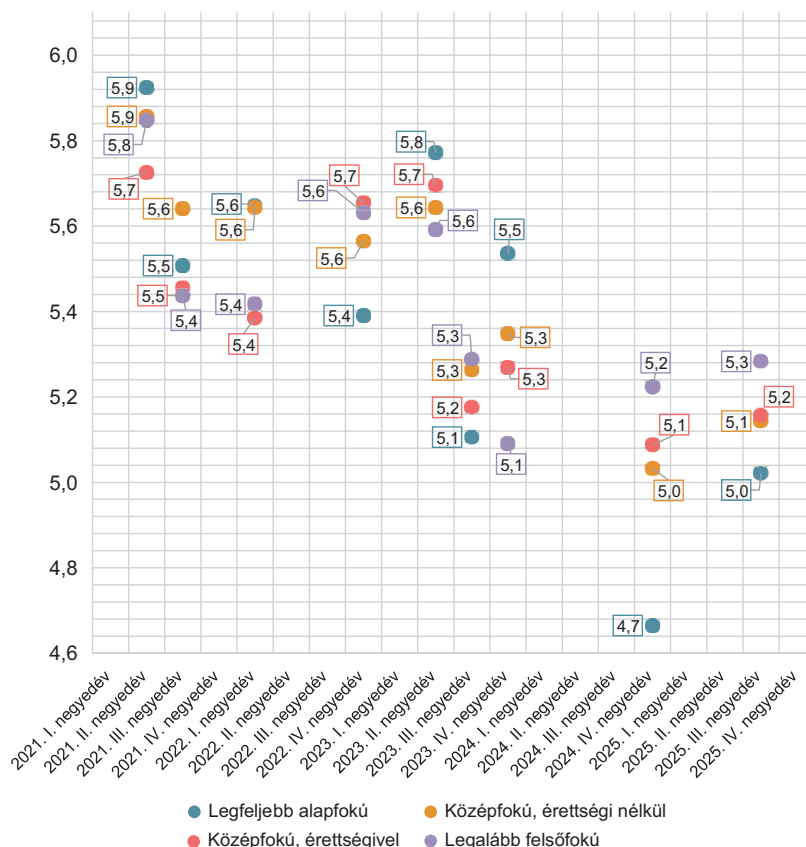

Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

⁵¹ Ezt a koronavírus-járvány okozta válság vonatkozásában számos kutatási eredmény egyértelműen kimutatta. Böcskei et al. 2023; Hermann–Molnár 2022; Holb et al. 2022; Lannert 2022; Szabó 2020; Székely 2021.

Figyelemre méltó, hogy a legalacsonyabb *iskolai végzettségűek* rezilienciaélménye 2021 és 2025 között jóval nagyobb „utat járt be”, mint a társadalom iskolázottabb tagjaié. Ez önmagában is a válságoknak és a bizonytalanságoknak való nagyobb fokú kitettségére utal.⁵² A teljes, vizsgált időszakban legstabilabbnak és legjobb helyzetben lévőnek mutakozó csoport azonban nem a magasán kvalifikáltak valamelyik szegmense, hanem az érettségivel nem rendelkező közép fokú

4. ábra: Rezilienciaélmény a magyar társadalomban, 2021 és 2025 között – legmagasabb befejezett iskolai végzettség (átlag)

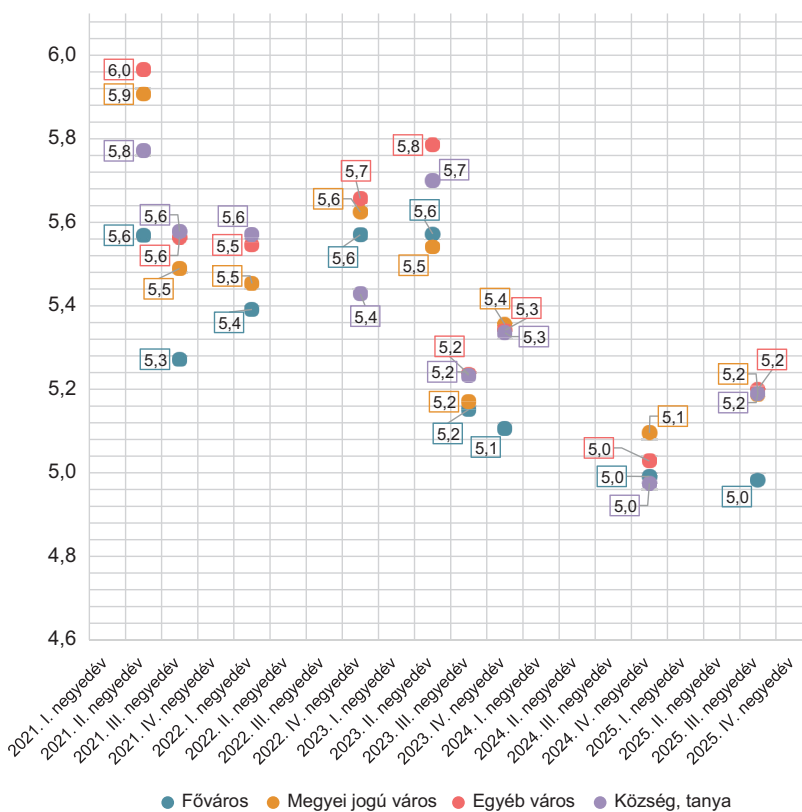
Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

⁵² A hagyományosan az alsóbb társadalmi rétegekhez sorolt alacsony iskolai végzettségűek krízishelyzetekben való nagyobb kiszolgáltatottsága magától értetődő. E csoportok időnként mégis kifejezetten erős rezilienciaélményének egyfajta magyarázata lehet ugyanakkor a rugalmas alkalmazkodás „gyakorlatainak” kényszerű alkalmazása, míg ez a fajta kreativitás a stabilabb társadalmi státusszal rendelkezők életében ritkábban válik szükségessé. A magyarázat érvényességét erősíti, hogy a legfeljebb alapkötű végzettségűek esetében a cselekvőképesség tapasztalata általában sokkal jellemzőbb, mint az alkalmazott megküzdési stratégiák sikerességével, perspektivikusságával kapcsolatos élmények (a részletes adatokat lásd a mellékletben).

végzettségűek kategóriája – közelítő pontossággal, köznapi módon kifejezve: a szakmunkások rétege.⁵³

A rugalmas alkalmazkodási képességgel kapcsolatos szubjektív tapasztalatok nemcsak a társadalmi rétegződési típusú megközelítés klasszikus rangsorolásával, de az úgynevezett települési lejtő koncepciójával sincsenek összhangban, azaz a rezilienciaélmény – mint a jóllét egyfajta mutatója – nem feltétlenül korrelál a hagyományosan a gazdasági jóléttel kapcsolatos más indikátorokkal. Ezt az állítást erősíti, hogy a fővárosban élők rezilienciaélménye a 2021 és 2025 közötti idő-

5. ábra: Rezilienciaélmény a magyar társadalomban, 2021 és 2025 között – életvitelszerű lakóhely településtípusa (átlag)

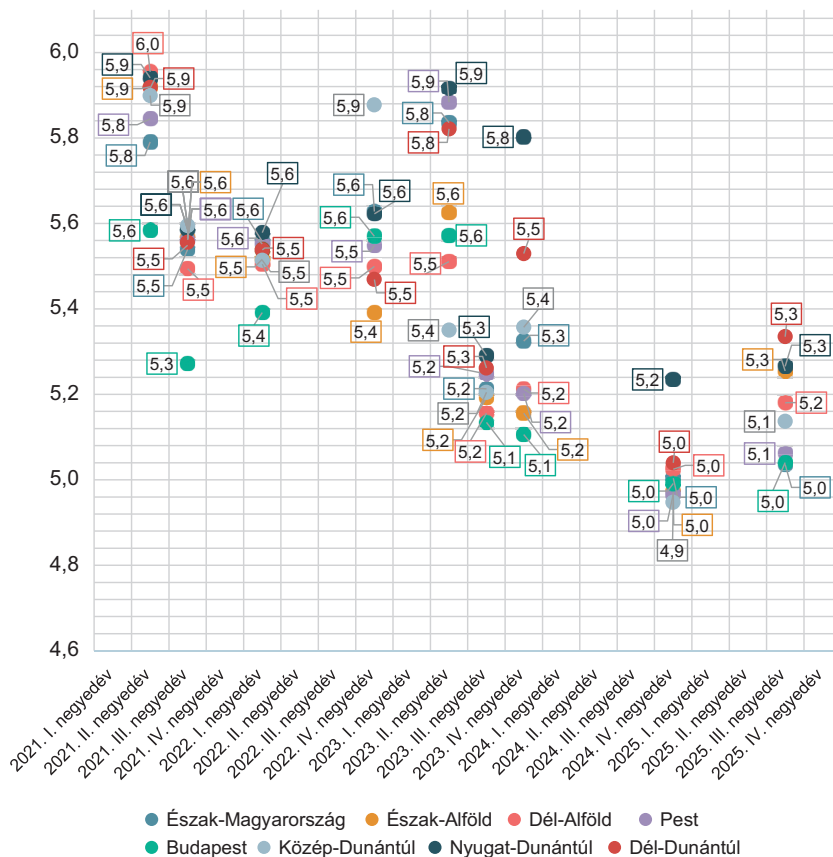
Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

⁵³ A késő modernitás társadalmi viszonyai szempontjából fontos mintázatnak tekinthetjük, hogy a válságzituációk optimális kezelése nem annyira az iskolarendszer magasabb regiszterében képződő csoportoknál, hanem inkább a praktikus tudással, készségekkel rendelkezőknél összpontosulnak.

intervallumban végig meglehetősen alacsony tartományban mozgott, míg ennek ellenpontja leginkább az úgynevezett „egyéb városok” településtípusához köthető.⁵⁴

Végül a lakóhely egy más szempontú besorolását is érdemes szemügyre vennünk, hiszen régiós vonatkozásban is megfigyelhetők jelentősebb eltérések az ország különböző részei között. Az eddig ismertetett eredménnyel összhangban

6. ábra: Rezilienciaélmény a magyar társadalomban, 2021 és 2025 között – életvitelszerű lakóhely régiója (átlag)

Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c 2024, 2025) kutatásai alapján

⁵⁴ „Hiába haltak meg többen a kis településeken, a város lett a veszély, a falu a biztonság szimbóluma” – fogalmazott 2024. május 24-én megjelent cikkében a *Telex* újságírója egy, a koronavírus-járvány társadalmi hatásairól tartott tudományos konferencia (Csurgó–Kovách 2023) alapján. Nagy 2024. A Rezilienciaélmény-index által kirajzolt trend ugyanakkor azt is mutatja, hogy a fővárosiak percepciója a járványhelyzet elmúltával is kedvezőtlenebb maradt, mint a kisebb települések (falvak és megyei jogú városok) lakóié. Részmagyarazatként vethetjük fel a – talán a nagyvárosi életmódnak köszönhetően is – felfokozottabb reflexiót, amely a bevezetőben már említett, média által közvetített „irritációkkal” is összefügghet. Vö. Sloterdijk 2024.

itt is azt láthatjuk, hogy a budapestiek válságokkal kapcsolatos tapasztalatai a leginkább kedvezőtlenek. A Dél-Dunántúl és legfőképpen a Nyugat-Dunántúl – azaz Magyarország nyugati térségei – azonban mindvégig megőrizték viszonylagosan jó pozíciójukat, ami a rezilienciaélmény ingadozásait illeti.

Következtetések: bizonytalanság és társadalmi változás

A 2021 és 2025 közötti kilenc, egymással módszertanilag összehangolt, de időben egyenetlenül elhelyezkedő adatfelvétel alapján a magyar társadalom rezilienciaélménye jól azonosítható cikluson ment keresztül. A pandémiát követő korai időszakban mérsékelt korrekció mutatkozott, 2023-tól azonban – az egymásra rakódó gazdasági-társadalmi stresszorok közegében – egyértelmű gyengülés bontakozott ki, amely 2024 folyamán érthette el a mélypontját. 2025-ben ugyanakkor már érzékelhető visszapattanás látszik mind a rezilienciaélményben, mind annak két komponensében (ágencia és megküzdés). Az idősoros pálya egybeesik a 2023–2024-es makrogazdasági nyomással (különösen az inflációs sokk időszakával), ezért a rezilienciaélmény romlása plauzibilisen kapcsolódhat a háztartások mindennapi terheihez. Erre vonatkozóan sziklaszilárd oksági állítást azonban keresztmetszeti adatokra és skálaváltással terhelt idősorra támaszkodva nem tehetünk.

A módszertani limitációk között említhetjük továbbá, hogy a rezilienciaélmény vizsgálata során mindössze két indikátorra támaszkodtunk, és – ezzel összefüggésben – a mérőeszközben a szociológiai szempontú megközelítés felől lényeges társas és idői dimenzió sem volt hangsúlyos elem. Az alkalmazott kvantitatív kutatási eszköz elfedi továbbá a válságokkal kapcsolatos tapasztalatok egyéni történeteit, a cselekvők egyedi perspektíváit és motivációit. Ezek részletesebb feltárásához kvalitatív kutatásmódszertani elemek bevonására volna szükség, melyek beépítése azonban túlmutat e tanulmány keretein.

Az elemzés érdeme ugyanakkor, hogy a főbb trendeken kívül a rugalmasabb és sérülékenyebb csoportokról is képet kaphattunk. A teljesség igénye nélkül fontos kiemelnünk, hogy a fiatal felnőttek számára nemcsak a járványhelyzet volt kihívásokkal teli, de az elmúlt évek alapján a társadalmi-gazdasági nehézségek általában is veszélyeztetik boldogulásukat. Kiemelt figyelmet érdemelnek a középfokú iskolai végzettséggel nem rendelkezők is, akik a bizonytalanságokkal terhelt viszonyok között – az adatok tanúsága szerint – gyakran kényszerülnek reziliens magatartásformákra, ugyanakkor megküzdési stratégiáik jellemzően kevésbé bizonyulnak hatékonyak.

„A görög »krinein« szó azt jelenti, hogy »megkülönböztetni«, »dönteni«. A »krízis«-nek pedig az olyan pillanatot vagy fordulópontot nevezték, amelyben eldőlt

valamely fontos dolog, például egy heveny betegség vagy egy csata sorsa.”⁵⁵ Így írt 1999-ben Hankiss Elemér a válságról *Proletár reneszánsz* címet viselő könyvében. Bő két és fél évtizeddel később a magyar társadalom ismét egyfajta válaszut elé kerülhet, amennyiben az egymást követő válságszituációk sűrűsödése enyhülni látszik. Az előttünk álló időszak fontos kérdése, hogy az elemi döntések végső soron a dezintegrációs folyamatokat fogják-e erősíteni, vagy inkább segítenek összegyűjteni az elmúlt évek váratlan megpróbáltatásokkal teli időszakának egyéni és kollektív tanulságait.

Irodalom

- Albert, Fruzsina 2025: *Társas kapcsolatok válsághelyzetben. Mi történt a kapcsolatainkkal a COVID-19-járvány idején?* Budapest, Gondolat Kiadó.
- Archer, Margaret S. 1995: *Realist Social Theory. The Morphogenetic Approach*. Cambridge, Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511557675>
- Bartal, Anna Mária – Lukács J., Ágnes – László, Tamás 2022: A COVID-19-járvány hatása a közösségi rezilienciára. In Horn, Dániel – Bartal, Anna Mária (szerk.) *Fehér könyv a COVID-19-járvány társadalmi-gazdasági hatásairól*. Budapest, ELKH KRTK KI, 68–98.
- Beck, Ulrich 2003 (1986): *A kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Budapest, Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég Kiadó.
- Békés, Vera 2002: A reziliencia-jelenség, avagy az ökológizálódó tudományok tanulságai egy ökológizált episztemológia számára. In Forrai, Gábor – Margitay, Tihamér (szerk.) *„Tudomány és történet” – Tanulmánykötet Fehér Márta tiszteletére*. Budapest, Typotex Kiadó, 215–228.
- Bourbeau, Philippe 2013: Resiliencism: Premises and Promises in Securitisation Research. *Resilience: International Policies, Practices and Discourses*, 1. évfolyam, 1, 3–17. <https://doi.org/10.1080/21693293.2013.765738>
- Bourbeau, Philippe – Vuori, Juha A. 2015: Security, resilience and desecuritization: multidirectional moves and dynamics. *Critical Studies on Security*, 3. évfolyam, 3, 253–268. <http://dx.doi.org/10.1080/21624887.2015.1111095>
- Böcskei, Balázs – Fekete, Marianna – Nagy, Ádám – Szabó, Andrea 2023: „Az iskolában ennél jobb átlagom még soha nem volt: egyfolytában ötöst kaptam”. Az online oktatás a magyar fiatalok percepciói alapján – egy empirikus társadalomtudományi alap kutatás első eredményei. *Új Pedagógiai Szemle*, 73. évfolyam, 1–2, 31–48. https://real.mtak.hu/183296/1/upsz_7301-02_2023__008__bocskei_balazs_es_mtsai.pdf (letöltve: 2025. 10. 07.).
- Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap 1998: *Security: A new framework for analysis*. London, Lynne Rienner.
- Chandler, David – Reid, Julian 2016: *The Neoliberal Subject: Resilience, Adaptation and Vulnerability*. Lanham, Rowman & Littlefield Publishers.

---

⁵⁵ Hankiss 1999, 13.

- Connor, Kathryn – Davidson, Jonathan 2003: Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18. évfolyam, 2, 76–82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>
- Csepeli, György 2020: Mene, Tekel, Ufarszin! In Kőrössi P., József – Zámbó, Kristóf (szerk.) *Vírus után a világ*. Budapest, Noran Libro, 245–248.
- Csurgó, Bernadett – Kovách, Imre (szerk.) 2023: *A Covid-19-járvány a falvakban és a városokban*. Budapest, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont. http://real.mtak.hu/183877/1/posztkovid_kvali.pdf (letöltve: 2025. 10. 07.).
- Diamond, Jared 2020 2019: *Zűrzavar. Hogyan kezelik a nemzetek a válságot és a változást*. Budapest, Akkord Kiadó.
- Fokasz, Nikosz 2010: Instabilitás és kényszer. Interdiszciplináris esszé a társadalmi innovációk keletkezéséről. *Szociológiai Szemle*, 20. évfolyam, 2, 71–93.
- Foucault, Michel 1998: *A fantasztikus könyvtár. Válogatott tanulmányok, előadások és interjúk*. Budapest, Pallas Stúdió – Attraktor Kft.
- Gyorgyovich, Miklós – László, Tamás 2024: Resilience Experience Index. Development of a new sociological tool to measure resilience. Konferencia-előadás. In *16th Conference of the European Sociological Association. Tension, Trust and Transformation*. Konferencia. 2024. augusztus 29. Porto, Portugália, European Sociological Association. 747. <https://www.europeansociology.org/media/e68213f0-f856-4c07-9288-301b2d153fd0> (letöltve: 2025. 10. 06.).
- Hamvas, Béla 2022 (1937): *A világválság*. Budapest, Medio.
- Hankiss, Elemér 1999: *Proletár reneszánsz*. Helikon Universitas. Eszmetörténet. Budapest, Helikon Kiadó.
- Hannos, Gábor – László, Tamás (megjelenés alatt): *A járványhelyzet mint esemény és elbeszélés. A reziliencia és alternatívái az elbeszéléstörédek idősociológiai-narratív értelmezési keretében*. Kézirat.
- Hegedűs, Rita (szerk.) 2023: *Válságról válságra. 2023. évi vándorgyűlés*. Konferencia. 2023. november 17–18. Budapest, Magyar Szociológiai Társaság. <https://drive.google.com/file/d/1jZfCvqxU6jiNuPytq-ymRMLsDJGLOyDx/view> (letöltve: 2025. 10. 06.).
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 1966 (1837): *Előadások a világtörténet filozófiájáról*. Filozófiaírók tára. Új folyam. XXVIII. kötet. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Hermann, Zoltán – Molnár, Gyöngyvér 2022: A koronavírus-járvány okozta rendkívüli oktatási helyzet hatása a tanulói teljesítményekre. In Horn, Dániel – Bartal, Anna Mária (szerk.) *Fehér könyv a COVID-19-járvány társadalmi-gazdasági hatásairól*. Budapest, ELKH KRTK KI, 130–136.
- Hidas, Zoltán 2018: *Törékeny értelemvilágaink. A világalakítás rendje és szabadsága*. *Conditio humana*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Hidas, Zoltán (megjelenés alatt): *A válság mint habitus*. Kézirat.
- Holb, Éva – Khayouti, Sára – Kisfalusi, Dorottya – Messing, Vera – Varga, Kinga – Varga, Júlia 2022: A távolléti oktatás időtartama, az iskolák, pedagógusok és diákok felkészültsége, tanulási elmáradás a pedagógusok véleménye szerint. In Horn, Dániel – Bartal, Anna Mária (szerk.) *Fehér könyv a COVID-19-járvány társadalmi-gazdasági hatásairól*. Budapest, ELKH KRTK KI, 108–129.
- Kapitány, Ágnes – Kapitány, Gábor 2007: *Túlélési stratégiák. Társadalmi adaptációs módok*. Budapest, Kossuth Kiadó.

- Kimhi, Shaul – Eshel, Yohanan 2018: Measuring national resilience: A new short version of the scale (NR-13). *Journal of Community Psychology*, 47. évfolyam, 1, 1–12. <http://dx.doi.org/10.1002/jcop.22135>
- Kollár, Dávid – Kollár, József 2017: Tulajdonságok nélküli társadalom. *Jel-Kép*, 6. évfolyam, 4, 36–44.
- Kollár, Dávid – László, Tamás 2023: A reziliencia Magyarországon. Megküzdés az életút és a járványhelyzet nehézségeivel. In Stefkovics, Ádám – dr. Pillók, Péter (szerk.) *Századvég Riport 2022*. Budapest, Századvég Kiadó, 129–150.
- Kollár, Dávid – László, Tamás – Szilágyi, Petra 2025: Status quo és ressentiment. A politikai stabilitás és változás igénye Európa országaiban. In Stefkovics, Ádám – Pillók, Péter (szerk.) *Századvég Riport 2025. Tanulmányok gazdaságról, politikáról, társadalomról*. Budapest, Századvég Kiadó, 439–458.
- Kövesdi, Andrea – Bartal, Anna Mária – Lukács J., Ágnes – László, Tamás 2022: Az egyéni és a közösségi reziliencia összefüggései. In Horn, Dániel – Bartal, Anna Mária (szerk.) *Fehér könyv a COVID-19-járvány társadalmi-gazdasági hatásairól*. Budapest, ELKH KRTK KI, 99–103.
- Kövesdi, Andrea – Hadházi, Éva – Törő, Krisztina 2022: Egyéni pszichés változók vizsgálata a COVID-19-járvány idején. In Horn, Dániel – Bartal, Anna Mária (szerk.) *Fehér könyv a COVID-19-járvány társadalmi-gazdasági hatásairól*. Budapest, ELKH KRTK KI, 54–69.
- Központi Statisztikai Hivatal 2025: *Az eredeti, illetve a szezonálisan kiigazított új típusú maginfláció, havonta (1995. január – 2025. augusztus)*. Összefoglaló táblák (STADAT). https://www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0045.html (letöltve: 2025. 10. 07.).
- Kreppold, Guido 2019 2001: *A válságok – életünk fordulópontjai*. Bencés Lelkiségi Sorozat 41. Pannonthalma, Pannonthalmi Főapátság Bencés Kiadó.
- Lannert, Judit 2022: A pandémia miatti iskolabezárások és a digitális oktatás hatása a tanulók felkészültségére a közoktatásban és a felsőoktatásban. In Kolosi, Tamás – Szelényi, Iván – Tóth, István György (szerk.) *Társadalmi Riport 2022*. Budapest, TÁRKI, 307–323.
- László, Tamás 2022a: Közelítések a reziliencia fogalmához és méréséhez a narrativitás kontextusában. *Replika*, 31. évfolyam, 4, 149–164. <https://doi.org/10.32564/127.7>
- László, Tamás 2022b: Reziliencia, rezilienciaélmény, rezilienciaszabályozók. Észrevételek a reziliencia fogalmának társadalomtudományi használata és a jelenség mérhetősége kapcsán. In Dezső, Tamás – Pócza, István (szerk.) *BLA Doktori Ösztöndíjprogram Tanulmánykötet 2021/2022*. Budapest, Batthyány Lajos Alapítvány, 184–197.
- László, Tamás 2024: A reziliencia mérésének lehetőségeiről egy későmodern válság kontextusában. In Dezső, Tamás – Pócza, István (szerk.) *BLA Doktori Ösztöndíjprogram Tanulmánykötet 2023/2024*. Budapest, Batthyány Lajos Alapítvány, 360–374.
- László, Tamás (megjelenés alatt): *Rezilienciaélmény-index (REI-20-2023)*. Egy húsz indikátorra épülő mérőeszköz szociológiai szempontú rezilienciautatók számára. Kézirat.
- László, Tamás – Gyorgyovich, Miklós 2024: Sebzettség és reziliencia. A sebzettség individuális és kollektív dimenzióiról a járványhelyzet kontextusában, különös tekintettel a vallásosság szociokulturális jelentőségére. In Máté-Tóth, András (szerk.) *A konvivenencia kihívásai. A vallási sokféleségről Kelet-Közép-Európában*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 39–72.
- Marx, Karl – Engels, Friedrich 2000 (1848): A Kommunista Párt kiáltványa. In Felkai, Gábor – Némédi, Dénes – Somlai, Péter (szerk.) *Olvasókönyv a szociológia történetéhez. I. Szociológiai irányzatok*

- a XX. század elejéig. Nagyítás szociológiai könyvek 29. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 133–141.
- Máté-Tóth, András – Szilárdi, Réka 2022: Szekuritizáció és vallás Kelet-Közép-Európában. Elméleti felvetés. *Regio*, 30. évfolyam, 1, 26–43. <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v30i1.26>
- Nagy, Nikoletta 2024: Jóval fertőzöttebb volt a város, de arányaiban sokkal többen haltak meg vidéken. *Telex*. 2024. 05. 24. <https://telex.hu/techtud/2024/05/24/koronavirus-jarvany-covid-19-tarsadalmi-hatasai-varosok-falvak-vakcina-oltasellenesseg-oltasi-hajlandosag-politika-tudomanyba-vetett-hit> (letöltve: 2025. 10. 07.).
- Nietzsche, Friedrich Wilhelm 2002 (1901): *A hatalom akarása. Minden érték átértékelésének kísérlete*. Budapest, Cartaphilus Kiadó.
- Nietzsche, Friedrich Wilhelm 2009 (1889): *Götzen-Dämmerung oder Wie man mit dem Hammer philosophiert*. Frankfurt am Main, Insel Verlag.
- Nietzsche, Friedrich Wilhelm 2010 (1889): *A bálványok alkonya, avagy miként filozofálunk a kalapáccsal*. Máriabesnyő-Gödöllő, Attraktor.
- Sloterdijk, Peter 2024 (2011): *Stressz és szabadság*. Diszkrét szenzációk. Budapest, Typotex Kiadó.
- Sorokin, Pitirim 1956 (1941): *The Crisis of Our Age. The Social and Cultural Outlook*. New York, E. P. Dutton & Co.
- Spengler, Oswald 1994 (1923): *A nyugat alkonya I–II. A világtörténelem morfológiájának körvonalai*. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- Szabó, Andrea 2020: A V, mint Vírus-generáció születése? *PTIblog – A Politikatudományi Intézet blogja*. 2020. 03. 20. <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2020/03/a-v-mint-virus-generacio-szuletese> (letöltve: 2025. 10. 07.).
- Századvég 2025: Szeptemberben tovább javult a lakosság és a vállalatok gazdasági közérzete. *Századvég*. 2025. szeptember 23. <https://szazadvég.hu/cikkek/szeptemberben-tovabb-javult-a-lakosság-es-a-vallalatok-gazdasagi-kozerzete/> (letöltve: 2025. 10. 07.).
- Századvég Konzorcium 2021a: *Omnibusz kérdőíves felmérés – 2021. május*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.
- Századvég Konzorcium 2021b: *Reziliencia az egyének, a közösségek és a társadalom szintjén*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.
- Századvég Konzorcium 2022a: *Nevelési attitűdök és elvek a magyar társadalomban*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.
- Századvég Konzorcium 2022b: *Omnibusz kérdőíves felmérés – 2022. december*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.
- Századvég Konzorcium 2023a: *Omnibusz kérdőíves felmérés – 2023. május*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.
- Századvég Konzorcium 2023b: *Reziliencia és szolidaritás a globális fenyegetettségek kontextusában*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.
- Századvég Konzorcium 2023c: *Omnibusz kérdőíves felmérés – 2023. november*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.
- Századvég Konzorcium 2024: *Család 2024 – Helyzetkép, társadalmi változások, jövőképek*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.
- Századvég Konzorcium 2025: *Omnibusz kérdőíves felmérés – 2025. július*. Adatbázis. Kézirat. Budapest.

Székely, Iván 2015: Reziliencia: a rendszerelméletől a társadalomtudományokig. *Replika*, 24. évfolyam, 5, 7–23.

Székely, Levente 2021: A járvány nemzedéke – magyar ifjúság a koronavírus-járvány idején. In uő. (szerk.) *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején. Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 eredményeiről*. Budapest, Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft., 9–32. <https://ifjusagkutatoiintezet.hu/kiadvany/a8-magyar-fiatalok-a-koronavirus-jarvany-idejen-tanulmanykotet-a-magyar-ifjusag-kutatas-2020-eredmenyeirol> (letöltve: 2025. 10. 07.).

Melléklet

M1. táblázat: Rezilienciaélmény, ágencia, coping (részletes adatok) – teljes minta, nemek, és életkori csoportok alapján (átlagértékek)⁵⁶

		Teljes minta	Nemek		Életkori csoportok				
			Férfiak	Nők	18–29 évesek	30–39 évesek	40–49 évesek	50–59 évesek	60 évesek és idősebbek
2021. II. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,83	5,96	5,71	5,89	6,02	5,93	5,64	5,71
	Ágencia	6,00	6,12	5,90	6,18	6,06	6,06	5,84	5,91
	Coping	5,65	5,78	5,53	5,58	6,00	5,77	5,44	5,51
2021. III. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,50	5,51	5,50	5,19	5,23	5,59	5,72	5,66
	Ágencia	5,53	5,53	5,52	5,13	5,18	5,55	5,69	5,83
	Coping	5,50	5,51	5,49	5,27	5,32	5,64	5,75	5,50
2022. I. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,51	5,51	5,51	5,18	5,41	5,59	5,52	5,68
	Ágencia	5,46	5,46	5,47	5,09	5,28	5,46	5,44	5,77
	Coping	5,57	5,58	5,57	5,30	5,56	5,73	5,62	5,60
2022. IV. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,57	5,56	5,57	5,81	5,61	5,63	5,44	5,44
	Ágencia	5,56	5,57	5,56	5,73	5,48	5,53	5,36	5,62
	Coping	5,61	5,60	5,62	5,90	5,73	5,73	5,54	5,33

⁵⁶ A skála 1 és 7 között vehetett fel értéket, ahol a magasabb értékek fejeznek ki kedvezőbb tapasztalatokat.

		Teljes minta	Nemek		Életkori csoportok				
			Férfiak	Nők	18–29 évesek	30–39 évesek	40–49 évesek	50–59 évesek	60 évesek és idősebbek
2023. II. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,68	5,66	5,69	5,78	5,81	5,70	5,58	5,59
	Ágencia	5,74	5,71	5,76	5,68	5,82	5,64	5,74	5,79
	Coping	5,63	5,62	5,65	5,89	5,82	5,75	5,47	5,39
2023. III. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,21	5,24	5,17	5,06	5,01	5,34	5,29	5,25
	Ágencia	5,16	5,20	5,13	4,96	4,91	5,24	5,24	5,29
	Coping	5,26	5,29	5,23	5,17	5,11	5,45	5,34	5,21
2023. IV. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,30	5,29	5,31	5,03	5,10	5,33	5,14	5,59
	Ágencia	5,30	5,29	5,31	5,03	5,10	5,33	5,14	5,59
2024. IV. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,02	5,00	5,03	4,99	4,97	4,99	5,06	5,06
	Ágencia	5,00	4,99	5,01	4,96	4,95	4,94	5,02	5,07
	Coping	5,04	5,02	5,06	5,02	5,00	5,05	5,10	5,05
2025. III. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,16	5,17	5,14	5,30	5,39	5,28	5,14	4,90
	Ágencia	5,16	5,19	5,13	5,18	5,32	5,23	5,04	5,08
	Coping	5,15	5,16	5,13	5,42	5,46	5,33	5,22	4,69

Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

M2. táblázat: Rezilienciaélmény, ágencia, coping (részletes adatok) – iskolai végzettség és településtípus alapján (átlagértékek)⁵⁷

		Legmagasabb befejezett iskolai végzettség				A lakóhely településtípusa			
		Legfeljebb alapkörű végzettségűek	Középfokú végzettségűek, érettségi nélkül	Középfokú végzettségűek, érettséggel	Legalább felsőfokú végzettségűek	A fővárosban élők	Megyei jogú városban élők	Egyéb városban élők	Községben, tanyán élők
2021. II. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,92	5,86	5,73	5,85	5,57	5,91	5,97	5,77
	Ágencia	6,18	6,03	5,88	5,98	5,70	5,99	6,17	5,99
	Coping	5,65	5,67	5,59	5,72	5,43	5,81	5,76	5,55
2021. III. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,51	5,64	5,45	5,44	5,27	5,49	5,56	5,58
	Ágencia	5,66	5,71	5,43	5,36	5,27	5,50	5,59	5,62
	Coping	5,38	5,60	5,50	5,52	5,29	5,50	5,55	5,56
2022. I. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,65	5,64	5,38	5,42	5,39	5,45	5,55	5,57
	Ágencia	5,71	5,64	5,28	5,30	5,35	5,39	5,49	5,54
	Coping	5,59	5,67	5,51	5,55	5,44	5,53	5,61	5,62
2022. IV. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,39	5,56	5,65	5,63	5,57	5,63	5,66	5,43
	Ágencia	5,56	5,67	5,56	5,46	5,47	5,64	5,71	5,39
	Coping	5,24	5,54	5,77	5,82	5,68	5,61	5,66	5,50
2023. II. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,77	5,64	5,70	5,59	5,57	5,54	5,79	5,70
	Ágencia	5,94	5,66	5,75	5,58	5,64	5,67	5,82	5,75
	Coping	5,61	5,66	5,63	5,63	5,53	5,40	5,75	5,69

⁵⁷ A skála 1 és 7 között vehetett fel értéket, ahol a magasabb értékek fejeznek ki kedvezőbb tapasztalatokat.

		Legmagasabb befejezett iskolai végzettség				A lakóhely településtípusa			
		Legfeljebb alapfokú végzettségűek	Középfokú végzettségűek, érettségi nélkül	Középfokú végzettségűek, érettséggel	Legalább felsőfokú végzettségűek	A fővárosban élők	Megyei jogú városban élők	Egyéb városban élők	Községben, tanyán élők
2023. III. negyed- év, nagymintás	REI-2- 2021	5,11	5,26	5,18	5,29	5,15	5,17	5,24	5,23
	Ágen- cia	5,16	5,26	5,10	5,16	5,08	5,10	5,20	5,21
	Coping	5,06	5,27	5,26	5,42	5,22	5,24	5,28	5,26
2023. IV. negyed- év, omnibusz	REI-2- 2021	5,54	5,35	5,27	5,09	5,11	5,36	5,34	5,34
	Ágen- cia	5,54	5,35	5,27	5,09	5,11	5,36	5,34	5,34
2024. IV. negyed- év, nagymintás	REI-2- 2021	4,66	5,03	5,09	5,22	4,99	5,10	5,03	4,97
	Ágen- cia	4,71	5,01	5,06	5,15	4,96	5,07	5,00	4,98
	Coping	4,62	5,06	5,11	5,30	5,03	5,12	5,07	4,97
2025. III. negyed- év, omnibusz	REI-2- 2021	5,02	5,14	5,16	5,28	4,98	5,19	5,20	5,19
	Ágen- cia	5,12	5,30	5,05	5,20	4,99	5,23	5,20	5,16
	Coping	4,91	4,93	5,27	5,36	4,98	5,13	5,19	5,21

Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

M3. táblázat: Rezilienciaélmény, ágencia, coping (részletes adatok) – a lakóhely régiója alapján (átlagértékek)⁵⁸

		A lakóhely régiója							
		Észak-Magyarország régióban élők	Észak-Alföld régióban élők	Dél-Alföld régióban élők	Pest régióban élők	Buda-pest régióban élők	Közép-Dunán-túl régióban élők	Nyugat-Dunán-túl régióban élők	Dél-Dunán-túl régióban élők
2021. II. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,79	5,92	5,95	5,84	5,58	5,90	5,94	5,92
	Ágencia	5,88	6,12	6,06	6,00	5,71	6,28	6,17	6,02
	Coping	5,67	5,69	5,90	5,69	5,45	5,53	5,74	5,79
2021. III. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,54	5,57	5,49	5,56	5,27	5,59	5,59	5,55
	Ágencia	5,61	5,61	5,53	5,54	5,27	5,64	5,62	5,56
	Coping	5,51	5,55	5,47	5,59	5,29	5,57	5,58	5,55
2022. I. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,56	5,52	5,50	5,55	5,39	5,51	5,58	5,54
	Ágencia	5,50	5,48	5,46	5,50	5,35	5,47	5,54	5,48
	Coping	5,64	5,58	5,56	5,61	5,44	5,58	5,63	5,60
2022. IV. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,63	5,39	5,50	5,55	5,57	5,88	5,62	5,47
	Ágencia	5,59	5,49	5,65	5,39	5,47	6,02	5,38	5,51
	Coping	5,63	5,35	5,41	5,71	5,68	5,80	5,96	5,46
2023. II. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,84	5,63	5,51	5,88	5,57	5,35	5,92	5,82
	Ágencia	5,92	5,75	5,52	5,94	5,64	5,40	5,89	5,86
	Coping	5,72	5,56	5,47	5,83	5,53	5,35	5,93	5,77
2023. III. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,21	5,19	5,16	5,25	5,13	5,20	5,29	5,26
	Ágencia	5,18	5,14	5,13	5,19	5,07	5,16	5,26	5,22
	Coping	5,25	5,25	5,19	5,31	5,20	5,25	5,33	5,30
2023. IV. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,32	5,16	5,21	5,20	5,11	5,36	5,80	5,53
	Ágencia	5,32	5,16	5,21	5,20	5,11	5,36	5,80	5,53

⁵⁸ A skála 1 és 7 között vehetett fel értéket, ahol a magasabb értékek fejeznek ki kedvezőbb tapasztalatokat.

		A lakóhely régiója							
		Észak-Magyarország régióban élők	Észak-Alföld régióban élők	Dél-Alföld régióban élők	Pest régióban élők	Buda-pest régióban élők	Közép-Dunántúl régióban élők	Nyugat-Dunántúl régióban élők	Dél-Dunántúl régióban élők
2024. IV. negyedév, nagymintás	REI-2-2021	5,00	4,97	5,03	4,97	4,99	4,95	5,24	5,04
	Ágencia	5,01	4,97	5,00	4,91	4,96	4,96	5,20	5,01
	Coping	5,00	4,99	5,05	5,03	5,03	4,93	5,27	5,07
2025. III. negyedév, omnibusz	REI-2-2021	5,04	5,25	5,18	5,06	5,04	5,14	5,27	5,34
	Ágencia	4,99	5,13	5,22	5,06	4,99	5,13	5,42	5,45
	Coping	5,07	5,37	5,14	5,07	5,07	5,14	5,10	5,20

Forrás: Századvég-szerkesztés a Századvég Konzorcium (2021a, b, 2022a, b, 2023a, b, c, 2024, 2025) kutatásai alapján

